

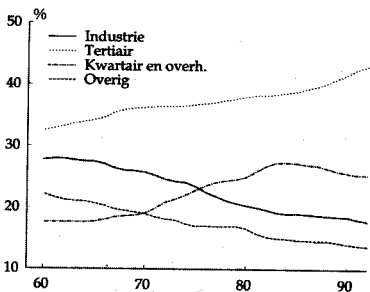
Het belang van de industrie voor de werkgelegenheid

Voor het inzicht in de werkgelegenheidsstructuur is het niet voldoende om naar werkgelegenheidscijfers per bedrijfstak te kijken. Daarmee worden relaties tussen bedrijfstakken verwaarloosd. Het gaat ook om de omvang van de werkgelegenheid, die een bedrijfstak in andere sectoren creëert. Zodoende blijkt het grote belang van de industrie voor de werkgelegenheid.

Het aandeel van de industrie in de werkgelegenheid is de afgelopen decennia sterk afgenomen. Uit figuur 1 blijkt dat dit aandeel daalde van 28% in 1960 tot 18% in 1992. Net als in andere geïndustrialiseerde landen was de groei van de werkgelegenheid geconcentreerd in de dienstensector. Belangrijke verklarende factoren hiervoor zijn de als gevolg van de gunstige inkomensontwikkeling relatief sterk gestegen vraag naar diensten, de geringere groei van de arbeidsproductiviteit in de dienstensector en de uitbesteding van niet-kernactiviteiten door de industrie.

De geschetste ontwikkeling heeft zelfs geleid tot de notie van de post-industriële samenleving. Mede naar aanleiding van het "Platform Globalisering" is de discussie opnieuw ontbrand in welke richting de oplossing voor de huidige structurele economische problemen moet worden gezocht. De één wil aan de de-industrialisering een halt toeroepen en pleit voor revitalisering van de industrie. Een ander ziet juist grote kansen voor Nederland als distributieland.

Figuur 1. Werkgelegenheidsaandelen van bedrijfstakken, 1960-1992

a. Overig is onder andere landbouw en bouwnijverheid.

Echter, door het gebruik van bovenvermelde cijfers wordt in de discussie onvoldoende rekening gehouden met de verwevenheden tussen bedrijfstakken. Hierdoor wordt het belang onderschat dat de industrie nog steeds heeft voor de werkgelegenheid. De 'Hoeveel Werken Waar Waarvoor'-tabel legt de verwevenheden wel bloot. De HWWW-tabel geeft onder meer antwoord op de vraag hoeveel arbeid in een bedrijfstak direct werkzaam is ten behoeve van de finale afzet van de betreffende bedrijfstak en hoeveel arbeid via onderlinge leveringen betrokken is bij de afzet van andere takken. Bijvoorbeeld hoeveel arbeid in de dienstverlening verbonden is met de finale afzet van de industrie. De tabel hebben we geconstrueerd met behulp van gegevens uit de input-outputtabel van het CBS en andere gedetailleerde informatie¹.

Hoe lees je de HWWW-tabel? Op de regels van de laatste kolom staat de werkgelegenheid per sector zoals vermeld in de Nationale Rekeningen. De werkgelegenheid heeft betrekking op zowel loontrekkers als zelf-

1. Uitgangspunt is de meest recente input-output-tabel van het CBS, waarin 60 bedrijfstakken worden onderscheiden. In afwijking van het CBS worden de handelsmarges op binnenlands geproduceerde goederen niet beschouwd als finale afzet van de bedrijfstak handel, maar toegerekend aan de finale afzet van de producent van het verhandelde goed. De handelsactiviteit wordt dan geboekt als een intermediaire levering aan deze producent. Met behulp van de inverse van het verschil van de eenheidsmatrix en de matrix van intermediaire inputcoëfficiënten wordt vervolgens een gedetailleerde HWWW-tabel berekend, die geaggregeerd wordt tot de gepresenteerde tabel.

Tabel 1. De 'Hoeveel Werken Waar Waarvoor'-tabel, 1990, x 1000 arbeidsjaren

	Land- bouw	Industrie	Bouw	Tertiaire diensten ^a	Kwartaire Diensten	Over- heid	Overig ^b	Totaal directe werkgel.
Landbouw	127	121	1	6	3	2	1	261
Industrie	11	800	49	55	12	26	8	962
Bouw	2	15	309	19	5	24	16	389
Tertiaire dien- sten ^a	41	530	85	1324	75	90	27	2173
Kwartaire diensten	2	21	3	11	575	22	3	636
Overheid	1	12	1	8	6	668	4	700
Overig ^b	2	15	2	7	3	3	50	82
Totaal aan finale afzet toegerekende werkgelegenheid	187	1513	450	1430	679	836	109	5203

a. Exclusief exploitatie van onroerend goed.

b. Delfstoffenwinning, openbaar nut en exploitatie van onroerend goed.

standigen en luidt in arbeidsjaren. Als input in het productieproces maakt elke tak ook gebruik van intermediaire goederen en diensten, die door werkenden in andere bedrijfstakken worden geleverd. Bij de productie van de finale afzet van een bepaalde bedrijfstak is dus ook arbeid in andere takken betrokken. Dit worden de uitstralingseffecten genoemd. De onderste regel geeft het arbeidsvolume inclusief uitstralingseffecten aan dat nodig was om de finale afzet van de in de kolom genoemde bedrijfstak voort te brengen volgens de in 1990 geldende produktiestructuur. De tabel leert dus dat 1513 duizend arbeidsjaren benodigd waren om de finale afzet van de industrie te leveren. Daarvan waren er 800 duizend direct werkzaam in de industrie, de rest daarbuiten. In de industrie werken daarnaast 162 duizend man ten behoeve van andere bedrijfstakken (met name de bouwnijverheid en de tertiaire dienstensector).

De tabel illustreert dat het belang van de industrie voor de werkgelegenheid veel groter is dan de werkgelegenheidscijfers per bedrijfstak suggereren. Het aandeel van de industrie in de Nederlandse werkgelegenheid bedroeg in 1990 18%, terwijl het aandeel van de tertiaire diensten 42% was. Dit wekt ten onrechte de indruk dat de tertiaire dienstensector belangrijker is voor de werkgelegenheid dan de industrie. Uit de HWWW-tabel blijkt immers dat de industriële productie nog (1513 - 800 =) 713 duizend volledige arbeidsplaatsen als uitstralingseffect buiten de industrie opleverde. Op elke man in de industrie zelf was dus bijna één manjaar buiten

de industrie nodig. Het leeuwedeel van de 713.000 arbeidsjaren buiten de industrie bevond zich in de tertiaire dienstensector (530.000). Het gaat daarbij met name om handels- en vervoersactiviteiten en zakelijke dienstverlening (reclame- en adviesbureau's, accountancy, uitzendbureau's, etc.). Het aandeel van de werkgelegenheid, die toegerekend kan worden aan de industriële productie, bedroeg op deze wijze 29% van de totale werkgelegenheid². Het werkgelegenheidsaandeel van de afzet van tertiaire diensten kwam lager uit, namelijk op 27,5%.

Kortom, deze laatste cijfers tonen het vitale belang aan dat de industrie nog steeds heeft voor de werkgelegenheid in ons land. Het behoud van een krachtige industrie in Nederland blijft daarom van grote betekenis voor de werkgelegenheid. Vanwege de grotere arbeidsproductiviteitsstijging in de industrie zal groei van de industriële productie in de nabije toekomst daarbij niet zozeer leiden tot extra arbeidsplaatsen in de industrie, maar vooral tot extra werkgelegenheid in de tertiaire dienstensector.

Frans Suijker Peter Eering

De auteurs zijn hoofd respectievelijk medewerker van de afdeling Bedrijfstakkencoördinatie van het Centraal Planbureau.

2. Het zou natuurlijk interessant zijn om te bekijken hoe het aldus berekende aandeel zich in de tijd heeft ontwikkeld. Dit is op dit moment echter niet goed mogelijk omdat de input-outputtabellen van het CBS voor en na de revisie 1987 van de Nationale Rekeningen onvergelykbaar zijn.